

Kirjallinen asiantuntijalausunto

3.11.2023

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta HE 60/2023 vp

Aika: Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kokous 8.11.2023 klo 9.00

Vammaisfoorumi ry kiittää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ja antaa kirjallinen asiantuntijalausunto valiokunnan käsitellessä hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta.

Vammaisfoorumi on 27 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 220 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

32 § Kuntoutusrahan määrä ja 35 § Ammatillisessa kuntoutuksessa olevan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärä

Esityksessä ehdotetaan, että Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain mukaisten nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan vähimmäismäärän tasoa lasketaan. Vähimmäismäärän taso on tarkoitus laskea kuntoutusrahan vähimmäismäärän tasolle.

Vuoden 2023 indeksitasossa kuntoutusrahan vähimmäismäärä on 31,99 euroa arkipäivältä. Ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärä on 36,99 euroa arkipäivältä. Nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan määrä on takuueläkkeen tasoinen. Tähän tasoon ne on muutettu vuoden 2017 alusta.

Vammaisfoorumi vastustaa esitettävää muutosta.

Vammaisfoorumi katsoo, että tosiasiallisen yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi kuntoutusrahan laskentaperusteen tulee olla erilainen vammaisten nuorten ihmisten kohdalla, koska kyse on perustuslain 6 §:n 2 momentin (Yhdenvertaisuus) ja yhdenvertaisuuslain 9 §:n mukaisesta positiivisesta erityiskohtelusta, mikä on myös YK:n vammaissopimuksen artiklan 5 alakohdan 4 (Tasa-arvo ja

yhdenvertaisuus) sallima toimenpide vammaisuuden vuoksi ja juuri vammaisten ihmisten työelämään pääsyn jouduttamiseksi.

Hallitusohjelman koulutuspoliittiset tavoitteet ja niiden suhde esitettävään muutokseen

Vammaisten ihmisten koulutustaso on koko väestön koulutustasoa matalampi. Pääministeri Orpon hallitusohjelman kohdassa Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan yhteiset tavoitteet on kirjattu, että varmistetaan, että jokainen suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon ja yhä useampi nuori myös korkea-asteen tutkinnon. Hallitusohjelman kohdassa korkeakoulutus ja tiede on kirjaus, jonka mukaan hallitus sitoutuu tekemään toimenpiteitä, joilla korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi laaditaan suunnitelma toimenpiteistä, joilla edetään kohti tavoitetta nostaa Suomen korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä OECD:n kärkimaiden tasolle.

Vammaisfoorumi huomauttaa, että tavoitteen on koskettava myös vammaisia nuoria. Nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan vähimmäismäärän tason laskeminen ei tue tätä tavoitetta.

Vammaiset opiskelijat nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan saajina

Nuoren kuntoutusraha ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettava kuntoutusraha on opintojen taloudellinen tuki. Opinnot ovat pitkäkestoisia, joten siten ne eivät ole suoraan verrattavissa tavallisen kuntoutusrahan saajien kuntoutuksen kestoon ja toimeentulon turvaamisen pitkäaikaisuuteen.

Nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan saajissa on paljon eri tavoin vammaisia opiskelijoita. He opiskelevat joko toisella asteella tai korkea-asteella. On huomattava, että osalle vammaisista nuorista korkea-asteen koulutuksessa (ammattikorkeakoulut ja yliopistot) on huomattavasti enemmän alavaihtoehtoja kuin toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa.

Korkea-asteen koulutukseen hakeutuminen vaatii ensin toisen asteen tutkinnon suorittamisen. Useimmilla korkea-asteelle hakeutuvilla vammaisilla nuorilla on suoritettuna ylioppilastutkinto.

Jos vammainen nuori käy lukion neljässä vuodessa tai ei saa heti lukion tai ammatillisen tutkinnon suorittamisen jälkeen opiskelupaikkaa, hän ei saa jatko-opintoihin nuoren kuntoutusrahaa. Tällöin vammainen nuori saa opintojensa tueksi ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavaa kuntoutusrahaa. Tämän vuoksi on huomattava, että ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan saajissa on myös nuoria eikä ainoastaan työikäisiä, kuten hallituksen esitys antaa ymmärtää. Tätä näkökulmaa ei ole otettu huomioon hallituksen esityksen vaikutusarvioinneissa.

Nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan suhde opintoetuuksiin

Hallituksen esityksen mukaan nuoren kuntoutusrahaa ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavaa kuntoutusrahaa on kritisoitu sen korkeasta tasosta suhteessa opintoetuuksiin. On totta, että ero on suurehko, kun verrataan nuoren

kuntoutusrahan tai ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan ja opintorahan tasoa.

On huomattava, että opintoetuuksiin kuuluu opintorahan ohella opintolaina, jota opiskelija voi nostaa. Kun lasketaan yhteen opintoraha ja opintolainan täysi kuukausimäärä, vammattoman korkeakouluopiskelijan saaman opintoetuuden euromäärä on muutaman euron suurempi kuin takuueläkkeen tasolla oleva nuoren kuntoutusraha tai ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettava kuntoutusraha. Tätä ei ole otettu huomioon hallituksen esityksessä. Mikäli kuntoutusrahojen määrä lasketaan, niiden määrä on jatkossa noin 130 euroa matalampi kuin yllä mainittujen opintorahan ja opintolainan yhteismäärä.

On totta, että kaikki opiskelijat eivät käytä opintolainaa. He rahoittavat opiskelua työnteolla. Vammaisfoorumi huomauttaa, että eri tavoin vammaisten opiskelijoiden on vammattomia opiskelijoita vaikeampaa saada työpaikkaa opintojen ohelle. Tämä on todettu myös hallituksen esityksessä. Kuntoutusrahojen merkitys toimeentulon turvaamisessa on oleellinen. Koska kuntoutusrahoja saavat myös korkea-asteen opiskelijat, moni kuntoutusrahojen saajista asuu itsenäisesti, jolloin toimeentulon turvaaminen on välttämätöntä.

Lisätietoja

Vammaisfoorumi ry:n puheenjohtaja, Näkövammaisten liitto ry:n järjestöjohtaja Sari Kokko 050 401 5802, sari.kokko@nkl.fi

Vammaisfoorumi ry

Sari Kokko
puheenjohtaja

Anni Kyröläinen
pääsihteeri